

מן התורה, אבל **אי לא בעיל** אותה בעלה כשתגדל, **לא** תהיה אשתו מן התורה! ?

והא איתמר: קטנה שלא מיאנה בבעלה בעת היותה קטנה, והגדילה, ועמדה ונשאת לאדם אחר, בלי שקיבלה גט מבעלה —

רב אמר אינה צריכה גט משני, שאין נישואיה אליו כלום, לפי שהיא אשתו של הראשון.

ושמואל אמר צריכה גט משני, כיון שנישואיה לראשון אינם אלא מדרבנן.

ומוכח שלפי רב היא נחשבת נשואה לראשון מן התורה, משתגדל.

ומניחה הגמרא: מאי לאו, האם לא מדובר, קי-א בכגון **דלא בעל** אותה בעלה כשתגדל, ובכל זאת היא מקודשת לו מן התורה לפי רב, היות וחלו עתה הקידושין שנעשו בה בקטנותה!

ודוחה הגמרא: לא מדובר בשלא בעל. אלא בכגון **דבעל** אותה משהגדילה, וסתם ביאתה בה כשהגדילה היא לשם קידושין מן התורה, שהרי יודע הוא שקידושי קטנה אינם כלום.

ותמהה הגמרא: אי מדובר **דבעל** אותה בעלה, והרי היא קנויה לו מן התורה, אם כן, מאי טעמא דשמואל, שהצריכה גט מהשני, והרי אין תפיסת קידושין באשת איש?

ומשנינן: קסבר שמואל שכל הבעל — על דעת קדושין הראשונים הוא בעל. שאינו מכוון בשעה שבא עליה בגדלותה, לקנותה עתה מן התורה, אלא הוא ממשיך את האישות הקודמת, שאינה אלא מדרבנן, ולכן היא צריכה גט מהשני.

אותה, ובביאתו הוא יקדשנה וישאנה לו לאשה, מן התורה.

וכך אמרה הברייתא: הא מילתא דקטנה, אותם קידושין שתיקנו חכמים לקטנה, שיוכלו אמה או אחיה לקדשה ולהשיאה — אין הקטנה סומכת עליהם, אלא היא חושבת למאן בו.

כי הרי עתיד נישואיה עמו כשתגדל אינו בטוח, כי כל זמן שהיא קטנה קידושיה הם "מיתלא תליא וקיימא" — תלויים ועומדים הם בספק מה יעשה בה בעלה כשתגדל.

כי רק **אי בעל** אותה בעלה כשתגדל, אין, אז היא תהיה לאשתו מן התורה.

אך **אי לא בעל** אותה בעלה לאחר שתגדל, לא תהיה אשתו מן התורה.

ודבר זה, שכל עתיד נישואיה עמו הוא בספק מה יעשה עמה בעלה כשתגדל, גורם לה שלא תסמוך דעתה על קידושין אלו עתה, אלא חושבת כל הזמן למאן בקידושיה.

משום דאמרה: הוא, מצבו של בעלי, עדיף מינאי, מהמצב שלי.

כי כשאגדל אהיה תלויה ברצונו, שאם יבעל אותי אהיה אשתו מן התורה, ואם לא יבעלני יכול הוא להוציאני בגט בעל כרחי. אך אני לא אוכל אז למאן, כי לא מועיל המיאון אלא בקטנות.

ואנא, ואני, מצבי עתה, כאשר אני קטנה — עדיפנא מיניה, עדיפה אני עתה ממנו, כי ביכולתי למאן ולצאת בלא גט.

ומקשה הגמרא: וכי סבר רב שרק **אי בעיל** בעלה כשתגדל, אין, אז היא נהיית לאשתו

ונמצא שמחלוקתם של רב ושמואל, היא בשאלה אם אדם בועל על דעת קידושין הראשונים, שאינו חושב שמא הוא צריך לחדש דבר מה בבעילתו, או שאינו בועל על דעת הקידושין הראשונים, אלא מחשב מהי מהות הבעילה שהוא עושה עתה, אם יש לו לחדש בה דבר מה.

ומקשה הגמרא על הסבר זה:

והא כבר פליגי בה רב ושמואל חדא זימנא בשאלה אם אדם בועל על דעת קידושין הראשונים. ואם כן, לא יתכן שזהו הסבר מחלוקתם כאן.

דאיתמר: קדשה לאשה על תנאי, שלא יהיה בה מומים או שלא יהיו עליה נדרים —

ואחר כך **כנסה לחופה סתם**, בלי שיזכיר את תנאו —

ואחר כך נמצאו בה מומים, או שהיו עליה נדרים —

רב אמר: צריכה הימנו גט.

ושמואל אמר: אינה צריכה הימנו גט.

וביאור מחלוקתם, הוא:

רב אמר צריכה הימנו גט, כיון דנסבה, שנשאה ובא עליה — **אחולי אחליה**, מחל לה בשעת ביאה, **לתנאיה** שהתנה עמה בשעת קידושה.

כיון שיודע הוא בשעת ביאה, שהתנאי שעשה בקידושיו יכול לבטל את הקידושין, אם אכן יהיו בה מומים, או ימצאו עליה נדרים, ויתכן שעתה הוא בא על אשה שאינה מקודשת לו — הרי הוא מחשב בשעת

ביאה למחול על תנאו, ולקנות אותה לאשה בכיאה זו, ולכן היא צריכה ממנו גט.

ושמואל אמר אינה צריכה הימנו גט. זאת, על אף שהוא יודע בשעת ביאה שהיה תנאי בקידושיו שמכוחו יכולים להתבטל הקידושין, היות **וכל הבוועל — על דעת קדושין הראשונים הוא בועל!** שאינו מחשב בשעת ביאה מה הוא צריך לעשות עתה שתהיה ביאתו כהלכה, אלא מתנהג הוא כבעל באשה על סמך הקידושין שעשה בעבר.

ומשנינן: **צריכא** להשמיע את מחלוקתם של רב ושמואל בשני המקרים!

[לפי גירסת רש"י]

דאי איתמר מחלוקתם רק בהא, בקטנה שלא מיאנה, והגדילה, ונישאת לאחר —

הייתי אומר, שרק **בהא קאמר רב**, שכיון שגדלה, הוא מעלה זאת בדעתו שאין היא אשתו מן התורה כלל, ולכן הוא מכוין בכיאתו לקנותה, **משום דליכא תנאה** שיבטל את הקידושין, אלא הם אינם קיימים בודאות מן התורה.

אבל בההיא, במקדש על תנאי, **דאיכא תנאה** בקידושיו, ורק משום כך הם יכולים להבטל, אך אם לא יהיו בה מומים, או לא ימצאו עליה נדרים, הם לא יתבטלו —

אימא מודה ליה רב לשמואל, שאינו מחשב בכיאתו עתה שמא אינה מקודשת לו, ואינו מכוין למחול לה על התנאי ולקדשה בכיאה זו, אלא הוא בועל על דעת הקידושין הראשונים, תוך שהוא סומך בדעתו שהתנאי מתקיים, ואין בה מומים או אין עליה נדרים.

הדר, לאחר שנבעלה בגדלותה, מותבי מושיבים אותה **אבי כורסייא**, באפריון.

רב אשי אמר טעם אחר, להסביר מדוע לא הצריכה גט מהשני, שחטפה וקידשה לעצמו —

הוא, החוטף שקידשה לעצמו, **עשה שלא כהוגן** בחטיפתו ובקידושה מתחת בעלה [מדרבנן], **לפיכך עשו בו חכמים שלא כהוגן, ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה**.

אמר ליה רבינא לרב אשי: תינח דקדיש **בכספא**, יכולים חכמים להפקיע את ממונו, ולומר שאין הם מעות קידושין אלא מעות מתנה. אלא אם —

קדיש בביאה, שאין לחכמים את מה להפקיע בכח הפקר בית דין שלהם — **מאי?**

ומשנינן: **שויה רבנן לבעילתו שתהא בעילת זנות**.

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי **אליעזר** שבמשנתנו, שאמר, מלמדים את הקטנה למאן בבעלה, כדי שיוכל לייבם את אחותה הנופלת לפניו ליבום, מן התורה.

וכן אמר רבי אלעזר: הלכה כרבי **אליעזר**.

מתניתין:

מי שמת בלי בנים והניח אחריו שתי נשים, אחת מהן מתייבמת או חולצת, והשניה מותרת לשוק אחרי ביאתה או חליצתה של הראשונה.

ואי איתמר מחלוקתם של רב ושמואל **בההיא**, במקדש על תנאי וכונס סתם, הייתי אומר שרק **בההיא קאמר שמואל** שהוא בועל על דעת הקידושין הראשונים, משום שהוא סומך בדעתו שהתנאי מתקיים.

אבל בהא, בקטנה שהגדילה, **אימא מודה ליה לרב** שהוא בועל כדי לקנותה עתה.

לכן **צריכא** להשמיע את מחלוקתם בשני המקרים.

ומקשה הגמרא: **ומי**, האם **אמר רב כי רק אם בעל, איך**, הרי היא מקודשת לו בבעילתו, **ואי לא בעל**, היא לא מקודשת לו, ואין אנו אומרים בשעה שגדלה, חלו קידושה שעשה בה בקטנותה למפרע?

והא ההיא עובדא דהוה במקום הנקרא נרש, ואיקדישה כשהיא קטנה, וגדלה, ואז אותביה הושיבוה אבי כורסייא, באפריון, כדרך שמושיבים כלה בחופתה.

ואתא איניש אחרינא, וחטפה לכלה מיניה, מבעלה, וקידשה לו לאשה.

ורב ברונא ורב חננאל, תלמידי רב, **הוה התם**, היו שם, **ולא הצריכוה גיטא מבתרא**, מהאיש השני, שחטפה וקידשה!

והניחה הגמרא, שהושיבוה באפריון כשגדלה, כמו בחופה גילה, שעדיין לא נבעלה, ובכל זאת לא הצריכוה גט משני, ומוכח שחלו קידושה בקטנות משגדלה, גם בלי בעילה, מן התורה!

אמר רב פפא: **בנרש מינסב נסיבי**, היו מקדשים אותה בבעילה, שבא עליה אחר שגדלה, ונושאים אותה בכך לאשה, ורק

א. מי שהיה נשוי בנישואין דרבנן לשתי יתומות קטנות, שאינן אחיות, ומת –

ונפלו לפני אחיו ליבום, מדרבנן.

כיון שנישואיהן ויבומיהן שוים, לכן –

ביאתה או חליצתה של אחת מהם – פוטרת צרתה.

"ביאתה" של קטנה שנישאת – יכולה לפטור את צרתה גם בקטנותה, והיא כמו יבום מן התורה, הפוטר את הצרה.

ואילו "חליצתה" של קטנה שנישאת – יכולה לפטור את צרתה רק לאחר שגדלה הקטנה, לפי שאין קטנה חולצת.

וכן הוא הדין במי שהיה נשוי שתי חרשות, שקידושיהן ויבומיהן שוים, מדרבנן, שביאתה של אחת מהן פוטרת צרתה [וענין החליצה בחרשת יתבאר בגמרא].

ב. אבל מי שהיה נשוי קטנה וחרשת –

אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה.

כיון שאין אנו יודעים במי ניחא לו יותר, ומי נחשבת יותר לאשתו. (2)

דין זה נוהג גם במקום שהיבום והחליצה הם מדרבנן, כגון בנישואי קטנה או חרשת.

במה דברים אמורים, בשתי נשים שהיו נשואיהן לבעלן בשוה.

אך אם היו נשואיהן שונים, כגון נישואי קטנה ונישואי חרשת –

לפי שנישואי קטנה הגדרתם הם "נישואי ספק", שהרי כל נישואיה תלויים ועומדים אם תמאן בהם אם לאו, ולכן הם בגדר ספק, אם הם קנין גמור, או אינם קנין כלל.

ואילו נישואי חרשת מוגדרים כנישואין "במקצת", שאינם גמורים, וכלשון הגמרא "קנויה, ומשוירת" (1) –

ולכן אין ביאתה של הקטנה פוטרת את צרתה החרשת, כי יתכן והקטנה אינה קנויה כלל, ואין ביאתה ביאת יבום, ולא נפטרה בכך צרתה החרשת.

וכמו כן אין ביאתה של החרשת פוטרת את צרתה הקטנה, לפי שהחרשת קנויה רק במקצת, והקטנה יתכן והיא קנויה קנין גמור, ואין ביאה במי שיש בה מקצת קנין פוטרת את מי שיש בה קנין גמור.

2. כך מבאר רש"י לפי המהלך הראשון בגמרא בעמוד הבא. אך לאחר מכן מביאה הגמרא את הסברו של רב חסדא בשיטת רב, ולפי הסבר זה אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה הוא מהטעם שהתבאר בהקדמתנו למשנה. ולפי טעמו של רש"י עתה, ביאור הדברים הוא, שבקידושי דרבנן יש לנו לדון באיזה אשה ניחא לו יותר, לפי שיש אשה שקידושיה מעולים [מדרבנן!] מקידושי חברתה, וממילא גם זיקתה

1. בפסקי ריא"ז כתב שהיא נחשבת כחצייה קנויה וחצייה אינה קנויה.

ודנו האחרונים במהות השויר, האם יכולים לתפוס בה קידושין של אחר, עיין בשו"ע אבן העזר סימן קצא, בפרישה אות ג, ובבית שמואל סימן מד ס"ק א.

והאבני נזר אבן העזר סימן רלו אות ז תלה זאת במחלוקת רש"י והריטב"א לקמן בעמוד ב אם השויר הוא באשה או השויר בקנין.

ג. ואם היה נשוי פקחת [גדולה] וחרשת —

ביאת הפקחת שהיא מן התורה, **פוטר**ת החרשת.

ואין ביאת החרשת, שהיא בת יבום מדרבנן, **פוטר**ת את הפקחת, שזוקקה ליבום או חליצה מן התורה.

ד. וכמו כן, אם היה נשוי גדולה וקטנה —

ביאת הגדולה שהיא מן התורה **פוטר**ת את הקטנה.

ואין ביאת הקטנה שהיא מדרבנן **פוטר**ת הגדולה, שצריכה יבום או חליצה מן התורה.

גמרא:

שנינו במשנה: וכן מי שהיה נשוי שתי חרשות, דינן הוא כמי שהיה נשוי שתי קטנות, והיינו, שביאתה או חליצתה של אחת מהן, פוטרת צרתה.

והוינן בה: וכי חרשת — בת חליצה היא?

והתנן [לעיל קד ב]: חרש שנחליק, וחרשת שחליצה, והחולצת מן הקטן — חליצתה פסולה!

ומשנינן: אמר רב גידל אמר רב: מה שאמרה המשנה שדין הנשוי שתי חרשות הוא כדין הנשוי שתי קטנות, מדובר רק אביאה, על כך שביאת אחת מהן פוטרת צרתה, ולא על חליצה.

כי רק במי שהיה נשוי שתי קטנות תיתכן

חליצה, שחולצת הקטנה שנישאת, לכשתגדל. ולא בחרשת, שלעולם לא תיתכן בה חליצה.

רבה אמר: אפילו תימא, אפשר אפילו לומר, כי "וכן שתי חרשות" אמור גם א**חליצה**.

ולא יקשה לך מהמשנה האומרת שאין חליצה בחרשת. היות ויש לחלק —

כאן, במשנתנו, האומרת שתיתכן חליצה בחרשת, מדובר בה **בחרשת מעיקרא**, שמעולם לא היתה פיקחת.

כאן, במשנה לעיל, האומרת שאין חליצה בחרשת, מדובר בה במי שהיתה **פקחת**, ואחר כך נתחרשה.

וטעם החילוק ביניהן:

חרשת **מעיקרא**, שבה מדברת משנתנו, **כי חיבי דעל**, כמו שתיקנו לה חכמים שתיכנס לבעלה על ידי רמיזה —

חכי נפק, כך יוצאת היא מהיבם בחליצה ברמיזה בלבד, מדרבנן.

אבל מי שהיתה **פקחת** בשעת נישואיה לבעלה, ואחר כך נתחרשה, והרי היא נופלת לפני היבם מן התורה — היא לא יכולה לחלוץ ברמיזה בלבד, היות **דמעכבא בה קרייה**.

שהקריאה "מאן יבמה", שצריכה היבמה לומר בעת חליצתה, היא לעיכובא מן התורה. והרי חרשת [שגם אינה מדברת], אינה יכולה לקרוא, ולכן לא תיתכן בה חליצה מן התורה.

ליבם מעולה מזיקת חברתה, ואם יבוא או יחלוץ לזאת שקידושה פחותים במעלה, לא תפקע זיקת זו שנישואיה מעולים יותר!

איתיביה אבוי לרבה: וכי חרשת מעיקרא
— בת חליצה היא מדרבנן! ?

והתנן לקמן [ק"ב ב]: שני אחין — אחד פקח
ואחד חרש, שהיו נשואין לשתני נכריות —
אחת פקחת, לפקח, ואחת חרשת, לחרש.

מת חרש בעל חרשת, ונפלה לפני אחיו
הפקח, ליבום מדרבנן —

מה יעשה היבם שהוא פקח בעל פקחת?

הרי לחלוץ לה אינו יכול, לפי שהחלוצה
צריכה קריאה, והיא אינה יכולה לקרות.

אלא הרי הוא כונם את יבמתו החרשת,
מדרבנן.

ואם רצה אחר כך להוציא אותה בגט על ידי
רמיזה — יוציא, בלי צורך לחלוץ לה.

ואם מת פקח בעל פקחת, ונופלת לפני האח
החרש ליבום, מן התורה! —

מה יעשה חרש בעל חרשת?

הרי לחלוץ לה אינו יכול, לפי שהוא אינו
יכול לקרות, והקריאה מעכבת את החליצה.

אלא, הרי הוא כונם אותה, ואינו מוציא
אותה מתחתיו לעולם!

לפי שאין החרש יכול לתת לה גט ולהפקיע
בכך את קידושי אחיו הפיקח, שמכוחו היא
נפלה לפניו ליבום.

ומוכיח אבוי נגד רבה:

מאי לאו, האם לא מדברת המשנה הזאת
במי שהיא חרשת מעיקרא, שנופלת לפני
פיקח.

ובכל זאת, קתני בה רק שהפיקח כונם
אותה.

ומשמע שרק לכנוס אותה, אין — לכנוס
הוא יכול.

אבל להיות חולץ לה — הוא לא יכול, היות ק"ב-
שהיא אינה בת קריאה.

ומוכח, שגם בחרשת מעיקרא, לא תיקנו
חכמים שיחלוץ לה ברמיזה, אלא רק יכול
לכנוסה, ואחר כך להוציאה בגט.

ומתרץ רבה: לא! אין המשנה הזאת מדברת
בחרשת מעיקרא, כי היא כן יכולה לצאת
בחליצה ברמיזה, כמו שנכנסה לבעלה
ברמיזה.

אלא, המשנה הזאת מדברת — בפקחת
ואחר כך נתחרשה!

שהיא אינה חולצת מן התורה בלי קריאה,
היות ונשואיה לבעלה היו קידושין גמורים
בהיותה פיקחת, ולא ברמיזה.

תא שמע רביה אחרת כנגד רבה, מהמשכה
של אותה המשנה [לקמן ק"ב ב]:

דתנן: שני אחין פקחין שהיו נשואין שתי
נשים נכריות, שאינן אחיות — אשה אחת
פקחת, ואשה אחת חרשת.

ומת פקח, בעל החרשת, ונפלה החרשת לפני
האח השני ליבום.

מה יעשה האח השני, שהוא פקח בעל פקחת,
עם יבמתו החרשת, שהרי אינו יכול לחלוץ
לה, כיון שאינה בת קריאה? —

כונם את החרשת. ואז, אם הוא רוצה